

LAPSEN KOKEMUKSIA ASIOIMISTULKIN ASIAKKAANA JA TULKKAUSPALVELUIDEN KÄYTTÄJÄNÄ

Dina Antila

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Asioimistulkkauksen koulutus

Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Antila, Dina. Lapsen kokemuksia asioimistulkin asiakkaana ja tulkkauspalvelujen käyttäjänä. Kevät 2016, 23 sivua 2 liitettä.
Diakonia-ammattikorkeakoulu. Asioimistulkkauksen koulutusohjelma, tulkki (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lasten kokemuksia asioimistulkin asiakkaana ja tulkkauspalvelujen käyttäjänä. Opinnäytetyössäni piti selvittää lasten kokemuksia tulkin käytöstä, mikä on lapsen mielestä hyvä ja luotettava tulkki ja miten ymmärrettävää oli tulkin käyttämä kieli/murre. Tutkimuksessani oli tarkoitus tietää, millainen tulkki lapselle tilattaisiin, kun varataan tulkkia tulkkauspalveluja tarjoavalta asioimistulkkausta tuottavalta taholta. Lapselle tilataan asioimistulkki sovittuja tapaamisia varten, jos lapsi ei osaa puhua suomea. Lapsella on oikeus saada puhua omalla äidinkielellään kaikissa viranomaisten tapaamisissa.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin kuutta lasta syksyllä 2015 ja keväällä 2016. Lähtään lapset olivat 15–17-vuotiaita alaikäisiä, yksin tulleita turvapaikanhakijoita. Lapset olivat asuneet Suomessa noin viidestä kuukaudesta kolmeentoista kuukauteen. Lapset asuivat ryhmäkodeissa, perheryhmäkodeissa tai yksityismajoituksessa.

Haastattelu oli teemahaastattelu ja tutkimusmenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Aineistoa keräsin tekemällä kyselylomakkeen ja myös annoin avoimia kysymyksiä, joihin lapsi sai kertoa mielipiteensä avoimesti. Haastattelukysymykset olivat kaikille lapsille samat. Haastattelukysymysten vastaukset kirjoitin ylös ja nauhoitin haastattelun. Haastatteluni pohjalta tein koosteen kysymysten tulosten pohjalta ja tulokset analysoitiin ja koostettiin opinnäytetyötä varten.

Haastattelun tulosten analysoinnin perusteella kävi ilmi, että lapset yleisesti luottavat suomalaisiin ja Suomessa toimiviin tulkkeihin. Arabiankielisille lapsille luotettavuuteen vaikutti se, puhuiko tulkki lapselle samaa murretta vai toisen maan murretta. Arabiankielisille oli erittäin tärkeää, että tulkit puhuivat oman maan kieltä ja murretta. Lapset ajattelivat, että jos tulkki ei puhu samaa murretta, viesti ei mene perille ja lasta voitaisiin ymmärtää väärin.

Asiasanat: lapsi, asioimistulkkaus, alaikäinen turvapaikanhakija

ABSTRACT

Antila, Dina. Child as in the immigration interpretation setting, 23 pages, 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, spring 2016.

Diaconia University of Applied Sciences. Bachelor Degree Programme in Community interpreting. Degree title: Interpreter.

The objective of this thesis was to discover how children experience a client for authorities and further to find about their opinions on being a client for authorities and using the community interpreting services when they are in asylum process in Finland.

The aim was to gain information of following items: do the children trust the interpreter and do they understand the language and dialect that the interpreter speaks.

As for methods, 6 underage asylum seekers in Finland were interviewed in my office. The children were of different ages from 15 to 17 years. Children were also from different countries as Iraq, Somalia and Vietnam. The interviewing data was collected by interviewing 6 children in their own language or in Finnish language if they were good in Finnish language. The interview questions were the same for all children.

The results show that underage asylum seeker children trust in the interpreter, although there were some problems with the dialect used in Arabic language. In the beginning when children apply for asylum they took the interpreter for a representative of the authorities. They thought that the interpreter was a policeman or -woman. The children who came from the Arabic countries prefer those interpreters who use their own dialect.

This thesis indicates that the children services users consider community interpreters reliable and professional, but Arabic children prefer the interpreter to master children's own dialect.

Key words: Children, interpreting, underage asylum seeker

المخلص

دينا انتيلي 72 صفحة. اللغة الفنلندية. هلسنكي. ربيع 2016. جامعة دياكونيا للعلوم التطبيقية. الترجمة .

هدفي من هذا التقرير هو البحث في تجربة الترجمة للاطفال وايضاً من وجهة نظر الطفل كزبون المترجم وخدمات الترجمة.

أحد أهم أهداف هذا التقرير هو البحث عن تجربة الطفل كمستخدم للمترجمين وما هي افكار الاطفال في هذا الصدد وخاصة الاطفال الاجنين منهم و الذين هم تحت سن 18 عام.

إحدى أهداف بحثي هو مناقشة لغة ولهجة المترجم ومدى امكانية الطفل في فهم هذه اللغة أو اللهجة.

يستند هذا التقرير على مقابلاتي لستة (6) اطفال لاجنين وطرحي لهم أسئلة عن ترجمه و المترجمين. أهم الاسئلة المطروحة كانت عن شعورهم من اجرائاتهم لدى السلطات الفنلندية من ناحية استخدام خدمات الترجمة وهل كانوا يشعرون بان المترجم موثوق وهل فهموا لغة و لهجة المترجم؟

الاطفال الاجنين الذين شاركوا في مقابلاتي كانوا من اصول صومالية و فيتنامية و عراقية.

بعد تحليل أجوبة و آراء الأطفال إكتشفت بأن ثقة الأطفال ذوي الاصول الصومالية و الفيتنامية كانت قوية بلغة و مهنة المترجم على عكس الأطفال العراقيين الذين يواجهون صعوبات في فهم لغة ولهجة المترجم اذا كانت مختلفة عن لهجتهم التي يتكلمون بها.

إن من أهم نتائج بحثي هو حصول الطفل (الزبون) على خدمة الترجمة و المترجم بلغته ولهجته.

كلمات البحث: أطفل، الترجمة، الأجي القاصر في العمر

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 ALAIKÄINEN TURVAPAIKANHAKIJA	8
2.1 Alaikäisten ilman vanhempia tulleiden turvapaikanhakijoiden lähtömaat	11
2.2 Lapset tulkkauspalveluiden asiakkaina	11
2.3 Asioimistulkki	12
2.4 Turvapaikanhakijalapsen edustaja	13
3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	13
3.1 Tutkimusympäristö, aineiston keruu- ja analyysimenetelmät.....	14
3.2 Tutkimukseen osallistuvat lapset.....	15
3.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	15
4 TEEMAHAASTATTELUIJEN TULOKSET	17
4.1 Tutkimuskysymysten vastaukset ja analysointi	17
5. POHDINTA	21
LÄHTEET	23

LIITE 1: Haastattelun runko

LIITE 2: Kirje ryhmä- ja perhepäiväkodille

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkin lapsen kokemuksia tulkkaukspalvelujen käyttäjänä ja asiakkaana. Pohdin työssäni, miten lapsi kokee asioimistulkin käytön.

Lapsiin ja tulkkaukseen liittyvää tutkimusta on tehty suhteellisen vähän. Tutkimuksessani haluan tuoda esiin turvapaikkaa hakevien yksin maahan tulleiden lasten kokemuksia, heidän mielteitään tulkin käytöstä ja ajatuksiaan turvapaikasta ja oleskeluluvasta Suomessa ja siitä että lapsen loppuelämä onkin tulkin varassa. Tutkimuksessani tutkin lasta tulkkaukspalvelujen asiakkaana. Miten lapsi kokee tulkin läsnäolon? Onko tulkki luotettava henkilö? Tuoko tulkki turvallisuuden tunteen, kun tulkki puhuu samaa kieltä ja murretta ja on ehkä samasta kulttuurista, vai kokeeko lapsi negatiivisia tunteita tulkista?

Kun lapset saapuvat Suomeen, heille saattaa olla vierasta käyttää tulkkia ja käsitykset tulkista ovat ehkä muuta kuin, mitä tulkin tehtäviin kuuluu. Tutkimuksessani tuon esille lasten kokemuksia tulkin ammattitaidosta, salassapitovelvollisuudesta, kielitaidosta, tulkkauksen ymmärrettävyydestä ja ajatuksista, joita asioimistulkki herätti lapsessa. Oliko esimerkiksi tulkki pelottava henkilö tai ajatteleeko lapsi, että asioimistulkki on viranomainen?

Aluksi ajattelin tutkia tulkkien lapselle tulkkauksesta tulkkien näkökulmasta ja sitä miten se eroaa aikuisille asiakkaille tulkkauksesta, mutta päädyin kuitenkin tutkimaan opinnäytetyössäni tulkin asiakkaana olemista lapsen näkökulmasta.

Rajaan tutkimukseni siis lapsiin asioimistulkin käyttäjinä ja asiakkaina. Haastattelin omassa tutkimuksessani eri lähtömaista tulleilta 15–17-vuotiaita lapsia ja tutkin heidän kokemuksiaan asioimistulkin käyttäjinä ja asiakkaina. Tutkimuksessani keskityin lasten kokemukseen tulkkauksesta ja tulkin käytöstä siinä vaiheessa, kun lapsi on tullut Suomeen ja hakee turvapaikkaa Suomesta.

Tutkimukseni pohjalta voidaan miettiä, miten tulkkeja ohjeistetaan olemaan tulkkeina lapsille ja mitä haasteita se tuo mukanaan, kun asiakkaana on lapsi.

Mitä tulkkikoulutuksessa voidaan ottaa huomioon lapsia tulkattaessa? Miten tilaaja tai tulkkauspalveluja tarjoava taho voisi ottaa huomioon tulkin puhuman murteen? Varsinkin arabimaat ovat suuri alue Pohjois-Afrikasta Lähi-itään (22 maata), joten on hyvin ymmärrettävää, että vaikka kieltä yleisesti kutsutaan arabiaksi, murteet vaihtelevat suuresti toisistaan.

Sain idean opinnäytetyöni aiheesta, kun omassa työssäni toimin edustajana alaikäisille yksin maahan tulleille turvapaikanhakijalapsille ja kohtaan päivittäin tilanteita, joissa lapsi on tulkin asiakkaana. Minua kiinnosti muun muassa se, miten lapselle alkaa kehittyä mielikuva lempitulkkista ja mitkä ovat ne lapsen kriteerit, kun hän tulkin kohdatessaan joko pitää hänestä tai ei pidä hänestä.

Lapsille tulkkausta on aiemmin tutkinut Anne Brigitta Nilsen tutkimuksessaan *Exploring interpreting for young children* (2013). Tutkimus on tehty Oslon ja Akershusin ammattikorkeakoulussa Norjassa. Nilsen on tutkinut asioimistulkkausta ja lapsia, jotka ovat alle 7 vuotta vanhoja. Hänen tutkimuksessaan myös viitataan turvapaikkaa hakevien lasten viranomaisten toimesta tehtäviin haastatteluihin ja asioimistulkin käyttöön.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni käytän puolistrukturoitua teemahaastattelumenetelmää. Haastattelen alaikäisiä Suomeen yksintulleita turvapaikanhakijoita ilman vanhempia.

2 ALAIKÄINEN TURVAPAIKANHAKIJA

Alaikäinen turvapaikanhakija on yksin Suomeen tullut lapsi ilman huoltajaa tai vanhempia. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee Suomesta kansainvälistä suojelua kotimaansa tai asuinmaansa ulkopuolelta. (Tulkkauksen turvapaikkamenettelyssä 2009, 37.)

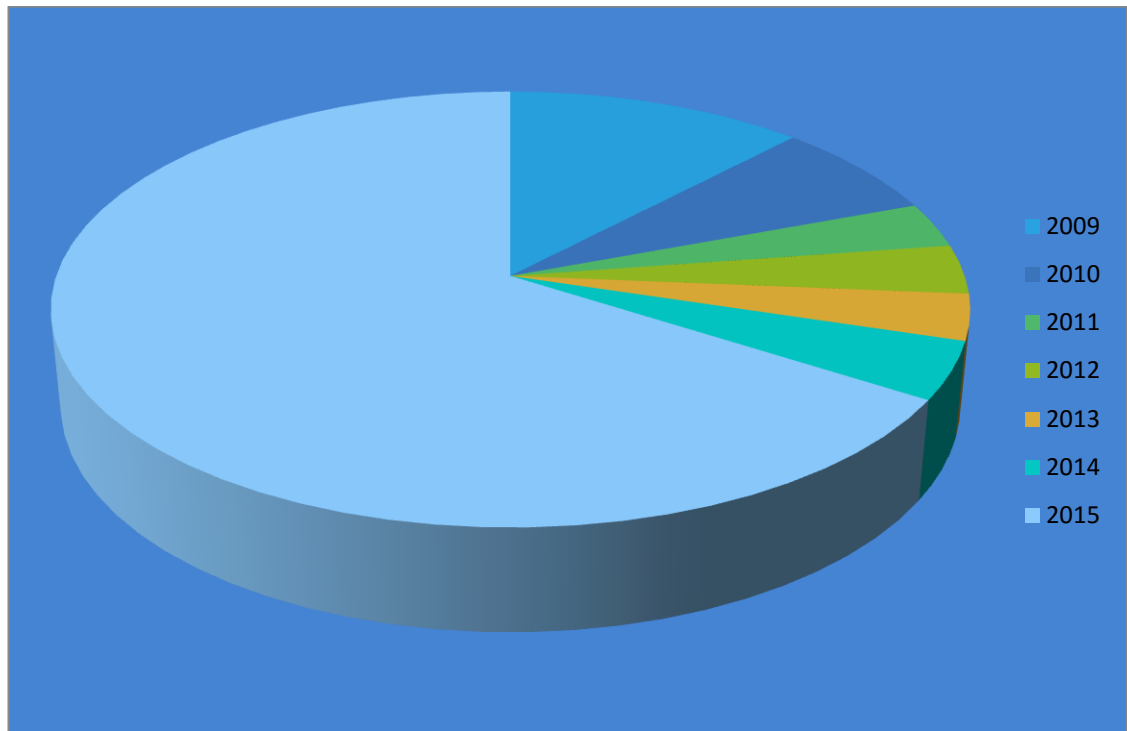
Ilman huoltajaa tulleilla alaikäisillä lapsilla on oikeus samaan kohteluun ja heihin on sovellettava samaa lainsäädäntöä kuin muihin lapsiin. Heitä on ensisijaisesti käsiteltävä lapsina eikä maahanmuuttajina tai ulkomaalaisina. (UNHCR. Toimintasuositukset 2005, 7.)

Seuraava viittaus on otettu maahanmuuttoviraston oppaasta Edustajana turvapaikkamenettelyssä. Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalle:

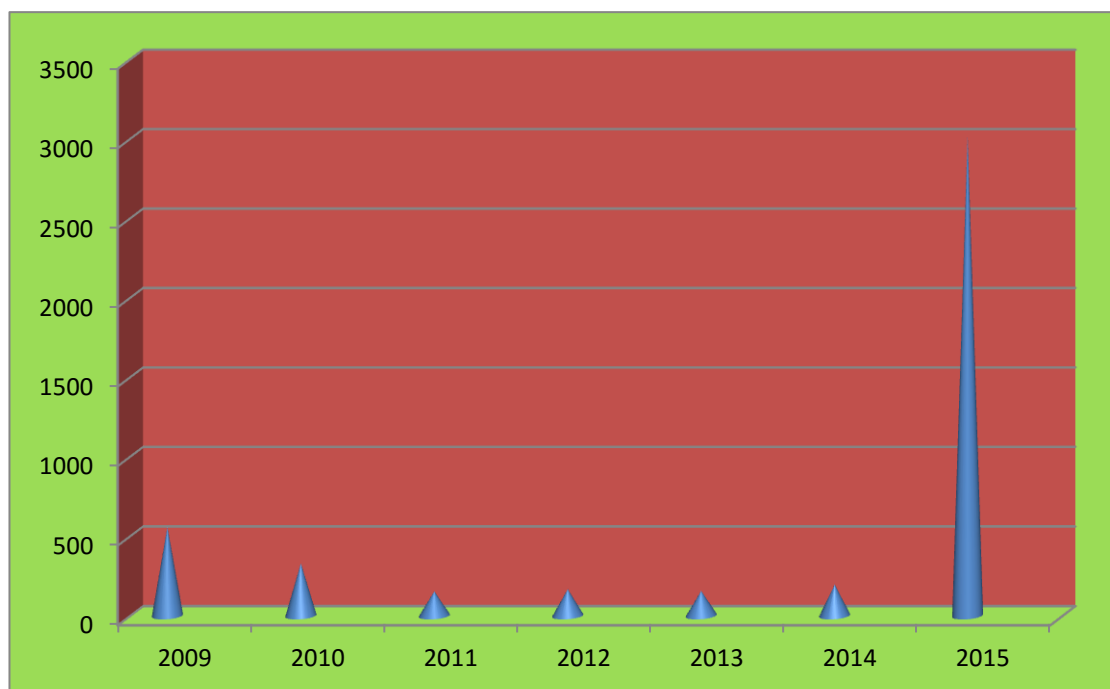
”Alaikäinen kansainvälistä suojelua hakeva on turvapaikanhakija ja on myös lapsi, eikä vaan turvapaikanhakija, joka on menettänyt vanhempansa, perheensä ja läheisensä. Alaikäistä ilman huoltajaa tullutta turvapaikanhakijaa pitää kohdella ensisijaisesti lapsena.”
(Edustajana turvapaikkamenettelyssä 2010, 5.)

Outi Lepola on tutkimuksessaan Ei omainen eikä viranomainen, selvitys ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten edustajajärjestelmästä koonnut seuraavia perustietoja alaikäisistä turvapaikanhakijoista. Alaikäisiä ilman huoltajaa tulleita lapsia alkoi tulla Suomeen 1980-luvun lopulla. 1990-luvun puolella yksin tulleita lapsia oli tullut Suomeen yli tuhat. (Lepola 2012, 9.) Ennen vuotta 2015 lapsia oli tullut n. 4000. Maahanmuuttoviraston tiedotteessa kerrotaan, että alaikäisiä turvapaikanhakijalapsia oli tullut vuonna 2009 557 lasta, 2010 329 lasta, 2011 153 lasta ja 2012 167 lasta. 2013 alaikäisiä lapsia ilman huoltajaansa oli tullut 156 lasta ja vuonna 2014 196 lasta. Hakijamäärät ovat nyt nousseet vuoden 2015 aikana, joten myös alaikäisiä turvapaikanhakijoita on tullut huomattavasti enemmän. Vuonna 2015 alaikäisiä turvapaikanhakijoita oli tullut Suomeen 3024 lasta ja helmikuuhun 2016 mennessä oli tullut 164 lasta. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

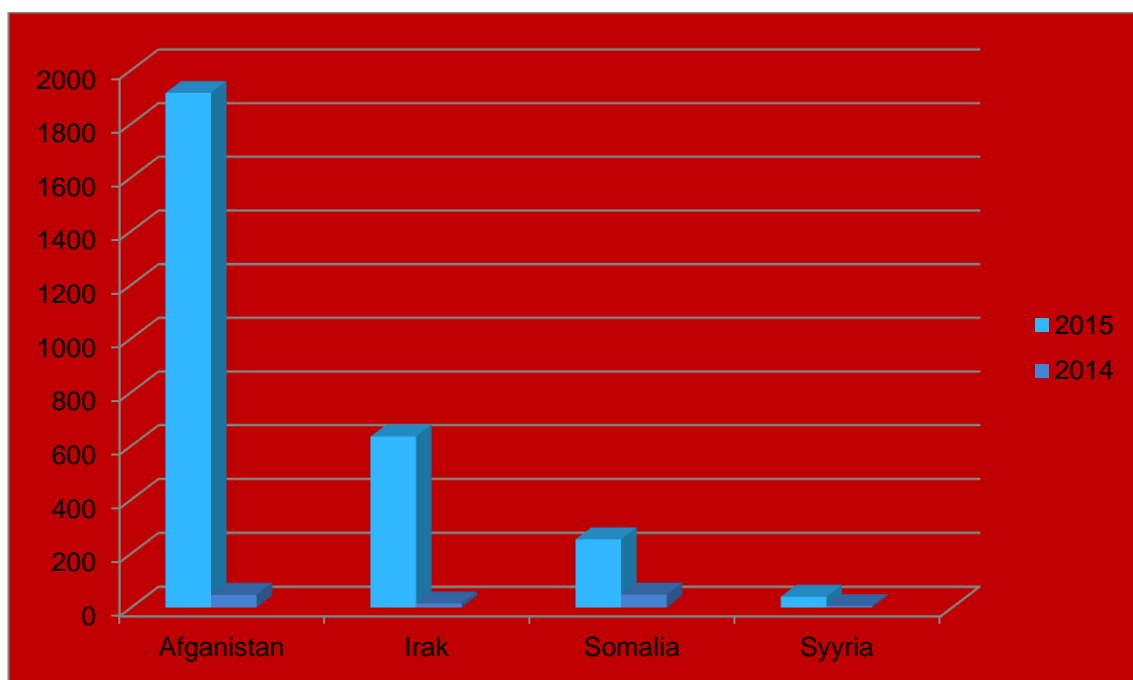
Maahanmuuttoviraston internetsivuihin viitaten vuonna 2015 alaikäisiä yksin tulleita turvapaikanhakijoita haki turvapaikkaa Suomesta huomattava määrä lapsia ja se näkyy piikkinä tilastoissa (KUVIO 2). Suurimmat ryhmät yksin tulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista olivat suurimmista konfliktimaista Afganistan 1915 lasta, Irak 635 lasta, Somalia 253 lasta ja Syyria 40 lasta. (Maahanmuuttovirasto i.a.).

KUVIO 1. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat 2009–2015. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

KUVIO 2. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat 2009–2015. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

KUVIO 3. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijalapset vuosina 2014–2015. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

2.1 Alaikäisten ilman vanhempia tulleiden turvapaikanhakijoiden lähtömaat

Alaikäiset turvapaikanhakijat tulevat yleensä sota- tai konfliktialueilta. Haastattelemani lapset tulivat Irakista, Somaliasta ja Vietnamista. Matka on pitkä ja raskas. Lapset ovat kulkeneet monen maan kautta ennen Suomeen pääsyä. He ovat kokeneet suuria menetyksiä ja traumoja; matka on ollut pitkä, ja se saattaa olla traumaattinen kokemus. Suomeen tullaan salakuljettajien avustamina melkein aina. Matkasta maksetaan paljon, ja lapsi tai lapsen perhe saattaa olla velkaantunut siitä. (Heikkilä 2014, 16.)

Yksin tulleet lapset sijoitetaan ryhmäkoteihin ja oleskeluluvan saatuaan perheyhmäkoteihin. Lapselle määrätään edustaja. Edustajalla tarkoitetaan henkilöä, joka valvoo pitkäaikaisesti lapsen etua turvapaikkaprosessissa ja viranomaisten tapaamisissa. Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa ja neuvoo ja suojelee lasta. Edustaja siis huolehtii lapsen asioista. (UNHCR 2005, 16.) Suomessa lapselle tehdään sekä turvapaikkakuulustelu poliisin toimesta että maahanmuuttoviraston puhuttelu. Maahanmuuttovirasto päättää oleskeluluvasta. Vuoden 2016 maaliskuusta lähtien on käytäntö muuttunut siten, että lapsen kuulustelun ja puhuttelun suorittaa maahanmuuttovirasto ja nämä tehdään saman päivän aikana. Lapsella on oikeus käyttää tulkkiä, ja lapselle tilataan tulkki tulkkiyrityksistä. (Edustajana turvapaikkamenettelyssä 2010, 9.)

Turvapaikanhakija lapselle suoritetaan poliisinkuulustelu selvittääkseen lapsen henkilötietoja ja matkareittiä Suomeen ja maahanmuuttovirasto selvittää turvapaikkapuhuttelussa syyt miksi lapsi hakee turvapaikkaa Suomesta. Maahanmuuttovirasto selvittää mikä maa on vastuussa lapsen turvapaikkahakemuksesta. Maahanmuuttovirasto antaa päätöksen oleskeluluvasta Suomeen. Maahanmuuttovirasto lähettää päätöksen paikallispoliisille joka antaa päätöksen tiedoksi lapselle ja hänen edustajalleen. (Edustajana turvapaikkamenettelyssä 2010,9.)

2.2 Lapset tulkkauspalveluiden asiakkaina

Alaikäisellä turvapaikanhakijalapsella on oikeus tulkkauspalvelujen käytölle koko turvapaikkaprosessin ajan ja myös sen jälkeen seuraavien lakien nojalla: Kielilaki (423/2003) 18 §, Ulkomaalaislaki (301/2004) 10§, 203§, Esitutkintalaki (449/1987) 37§, Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 3 §, 5 §, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) 5 §.

On huolehdittava että lapsi, jolla ei ole huoltajaa, saa koulutetun tulkin, kun häntä haastatellaan tai kun hän tarvitsee yhteiskunnan palveluja tai oikeudellisia menettelyjä. Tulkin tulisi mieluiten osata lapsen käyttämää kieltä tai murretta. (UNHCR 2005, 9.) KP-sopimuksen 19. artiklassa sanotaan, että ”jokaisella on oikeus omiin mielipiteisiinsä ilman niihin puuttumista. Jokaisella on oikeus ilmaisuvapauteen.” (UNHCR 2005, 9.) YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklassa ja 13. artiklassa sanotaan seuraavasti: ”Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea ja levittää kaikenlaista tietoa”. (UNHCR 2005, 13.)

2.3 Asioimistulkki

Maahanmuuttoviraston ja pakolaisneuvonnan julkaisema Tulkkaus turvapaikkamenettelyssä - Opas Tulkeille on kattava opas tulkeille ja tulkkauksesta. Opissa korostetaan tulkin tärkeyttä turvapaikkamenettelyssä. Tulkin tehtävä on välittää kielelliset viestit mahdollisimman muuttumattomana toiselle osapuolelle. Tulkin tulee olla huolellinen ja välittää kattavasti sanoma sisällöllisesti samanlaisena jättämättä tai lisäämättä siihen mitään. Tulkin on pystyttävä välittämään viestin tarkasti toiselle osapuolelle. Tulkin on huolehdittava siitä, että hän ymmärtää asiakasta. Jos tulkki ei ymmärrä esimerkiksi asiakkaan murretta, hänen on siitä välittömästi ilmoitettava tilaajalle. Tulkki ei saa ottaa vastaan tehtävää tai toimeksiantoa, jos hän kokee, että ei hallitse terminologiaa ja käsitteitä tulevan toimeksiannon aiheesta. (Tulkkaus turvapaikkamenettelyssä 2009, 11.) Tulkilla on myös vaitiolovelvollisuus (Asioimistulkin ammattisäännöstö i.a).

Kun tulkataan alaikäisille lapsille, korostetaan sitä, että tulkin on pystyttävä ottamaan huomioon lapsen käyttämä kieli, joka poikkeaa aikuisten käyttämästä

kielestä.. Lapselle saattaa olla vaikea ilmaista vaikeita asioita ja tapahtumia. Tulkin on ymmärrettävä lapsen käyttämiä ilmeitä ja eleitä ja otettava myös lapsen yksilöllinen kehitystaso huomioon. (Tulkkaus turvapaikkamenettelyssä 2009, 12.)

2.4 Turvapaikanhakijalapsen edustaja

Jokaiselle ilman huoltajaa olevalle, maahan yksin tulleelle turvapaikanhakijalapselle määrätään edustaja. Edustaja on lapsen ainoa laillinen huoltajan puhevaltaa käyttävä edustaja, ja hänen tehtävänä on valvoa lapsen etua, jotta lapsen etu otetaan mahdollisimman hyvin huomioon. (Edustajana turvapaikkamenettelyssä 2010, 7.) Kun tunnistustilanteessa huomataan, että lapsi tullut maahan yksin ja ilman huoltajaa, hänelle on heti määrättävä hänen asioitaan hoitamaan pitkäaikainen edustaja (UNHCR. 2004,16). Edustajuus lakkautuu, kun lapsi täyttää 18 vuotta, poistuu Suomesta tai lapsen tosiasialliset huoltajat saapuvat Suomeen. (Maahanmuuttoviraston ohje 2014, 16.)

Toimin itse käräjäoikeuden määräämänä edustajana alaikäisille yksin tulleille turvapaikanhakijalapsille kansainvälistä suojelua hakevan vastaanoton palvelujen piirissä. Olen toiminut vuodesta 2005 kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetussa laissa (39§, 40§ ja 41§) tarkoitettuna alaikäisen yksin tulleen lapsen edustajana. Olen toiminut myös asioimistulkkina vuodesta 1998, ja näiden kahden tehtävän tuoman työkokemuksen vuoksi olen halunnut tehdä opinnäytetyönäni haastattelututkimuksen yksin Suomeen tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille.

3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Opinnäytetyöni on tutkimuspainotteinen, ja keräsin aineiston haastattelemalla omia alaikäisiä edustettaviani. Aineiston keräämiseen käytin tutkimusmenetel-

mänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tein haastattelulomakkeen, jossa oli 11 avointa kysymystä, joihin lapset saivat kertoa mielipiteensä omin sanoin.

Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu etenee niin, että haastateltaville esitetään samat tai melkein samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joidenkin määritelmien mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa voidaan vaihdella kysymysten järjestystä. Yhtenäistä määrittystä teemahaastattelussa eli osittain strukturoidussa haastattelussa ei ole. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 47.) Yleisesti ottaen työssäni käytin haastattelumuotoa, joka muistuttaa puolistrukturoitua haastattelua. Tekemäni teemahaastattelu perustui siihen, että mietin haastatteluteemat ja tein kysymyslomakkeet valmiiksi, mutta niiden lisäksi pohdin tarkentavia kysymyksiä, joita esitin lapsille tarpeen mukaan. Niitä ei kuitenkaan tarvinnut esittää. Haastateltavat olivat jo 15-vuotiaita, ja he ymmärsivät hyvin haastattelulomakkeen ja siinä esitetyt kysymykset.

Haastattelun ja havainnoinnin perusteella keräsin aineiston, joka on kerätty strukturoidulla menetelmällä ja lomakkeilla kenttätutkimuksena. Aineistoa keräsin pitkin matkaa ja aineistoa keräsin ja analysoin osittain ja samanaikaisesti

3.1 Tutkimusympäristö, aineiston keruu- ja analyysimenetelmät

Tutkimusmenetelmänä ja aineiston keräysmenetelmänä olivat systemaattiset havaintomuistiinpanot. Haastattelin lapset tapaamalla heitä omassa toimistosani tai ryhmä- ja perheryhmäkodissa kahden kesken tai tulkin välityksellä, jos heidän suomen kielen taitonsa oli heikkoa. Lapsen kanssa kävimme yhdessä haastattelulomakkeen läpi, jos lapsi ei vielä osannut lukea sujuvasti suomen kieltä. Nauhoitin haastattelut ja purin aineiston jälkikäteen. Aineiston pohjalta tein koosteen lasten haastatteluista ja mielipiteistä. Kysyin luvan haastatteluun lapsilta itseltään ja ilmoitin ryhmä- ja perheryhmäkotiin tutkimuksestani sekä toimitin ryhmäkotiin kirjeen, jossa kerroin tutkimustyöstäni ja lasten haastatteluista. Toimin haastateltavien lasten edustajana, joten olin huoltajan asemassa.

3.2 Tutkimukseen osallistuvat lapset

Tutkimuksessa tulee esille lasten mielipiteitä ja ajatuksia asioimistulkin käytöstä. Tutkimuksessani lapset ovat yksin maahan tulleita ja turvapaikkaa Suomesta hakevia alaikäisiä lapsia, eikä lapsilla ei ole perhettä Suomessa. He asuvat ryhmä- tai perheryhmäkodeissa, mutta osa saattaa myös asua yksityismajoituksessa tai nuorisokodissa.

Haastateltavilla lapsilla oli äidinkielenään arabia, somalia ja vietnam. Haastattelukielenä oli suomen kieli tai tulkin välityksellä lasten oma äidinkieli.

Lasten taustat vaihtelivat. Jotkut lapsista olivat käyneet kouluja kotimaassaan, osa taas oli käynyt vain hyvin vähän koulua. Osa ei ollut opiskellut kotimaassaan juuri ollenkaan. Suurin osa lapsista oli tullut sota-alueilta ja kokenut suuria menetyksiä. Myös osa lapsista oli kokenut väkivaltaa salakuljettajan toimesta sekä muun maan viranomaisilta matkalla Suomeen. Matkat Suomeen olivat olleet pitkiä ja kestäneet osalle lapsista useita kuukausia. Heillä ei ole välttämättä ollut yhteyttä omaan perheeseensä tai huoltajiin, ja osalta lapsista olivat huoltajat menehtyneet. Toimin haasteltavien lasten edustajana, joten olen huoltajan asemassa Suomessa.

3.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksessani käytin teemahaastattelumenetelmää. Haastattelukysymykset olivat osaksi valmiiksi tehtyjä, ja kysymyksiä pohjalta lapsi saattoi keskustella vapaasti omista näkemyksistään. Nauhoitin haastattelun, jotta lapsi voi keskustella huoletta ja tuoda mielipiteitään ja näkemyksiään esiin asiasta.

Lasten henkilöllisyyttä ja asuinpaikkaa ei mainita tutkimuksessa. Lasten kärkeäoikeuden määräämänä huoltajana toimin itse. Haastatteluluvan ja halukkuuden osallistua tutkimukseen kysyin lapsilta ja toimitin myös kirjeen lasten asuinpaikan yksikön johtajalle. Kirjeen liitteenä oli mukana tutkimuksessani lapsilta kysyttävät kysymykset. Lasten vastauksen kirjasin suoraan haastattelupohjaan.

Tutkimusta tehdessäni tapasin lapset toimistollani. Haastattelin kuutta kolmesta eri maasta yksin Suomeen tullutta turvapaikanhakijalasta. Tutkimuksessani toin esille lasten näkemyksiä ja mielipiteitä tulkkien käytöstä. Tein koosteen ja raportin haastattelun pohjalta ja tulen myös lainaamaan lasten mielipiteitä suoraan.

4 TEEMAHAASTATTELUJEN TULOKSET

Haastatteluun osallistui kuusi lasta. Lasten äidinkieli oli somalia, arabia (Irakin murre) ja vietnam. lältään lapset olivat 15–17-vuotiaita. Haastatteluun osallistui yksi tyttö ja viisi poikaa. Haastattelin lapset erikseen ja eri aikoina. Kahden lapsen kanssa puhuimme suomen kielellä, koska he olivat jo asuneet Suomessa yli vuoden ja pärjäsivät hyvin suomen kielellä. Kahdella lapsella käytin tulkkia ja kahden kanssa kävin keskustelun arabian kielellä. Lapset ovat asuneet Suomessa viidestä kuukaudesta kolmeentoista kuukauteen.

Tutkimustulosten analysoinnin yhteydessä huomasin selvän jakauman eri kansallisuuksien välillä. Arabiankielisille lapsille oli erittäin tärkeää saada lähtömaansa oman kielialueen kieltä, eli siinä maassa puhuttua arabian kieltä, puhuva tulkki, kun taas muille lapsille murteen puhuminen ei ollut niin tärkeää. Heille riitti, että tulkki puhui selkeää yleiskieltä. Etelä-Somalialisilla lapsilla oli toki Etelä-Somaliaa puhuva tulkki käytössä. Havaitsin tämän asian jo tutkimushaastattelua tehdessäni, mutta somalialaiset lapset korostivat minulle, että kaikki heidän käyttämänsä tulkit olivat olleet heidän mielestään erittäin päteviä ja puhuivat hyvää ja sujuvaa yleiskieltä. Vietnaminkielinen haastateltava myös kehui käyttämiään tulkkeja eikä halunnut muuttaa mitään heissä. Hän myös korosti, että tulkit olivat puhuneet selkeästi ja olivat hyvin ammattilaisia ja hän luotti tulkkien noudattavan salassapitovelvollisuutta.

4.1 Tutkimuskysymysten vastaukset ja analysointi

Esittelen seuraavaksi haastattelu- ja tutkimustuloksista tekemäni havainnot haastattelukysymysteni perusteella. Haastattelupohjan alussa minulla oli esitettyinä yleisiä kysymyksiä, kuten haastattelukielen valinta, lapsen sukupuoli, ikä ja Suomessa oleskelun pituus Olen kirjannut muut varsinaiset kysymykset, lasten vastaukset ja mielipiteet kysymysten alle.

Olitko käyttänyt tulkkia ennen Suomeen tuloa? Kokemukset tulkista ennen kuin tulit Suomeen?

Kaikki haastatteluun osallistuvat lapset vastasivat, että eivät olleet käyttäneet tulkkia aiemmin. Matkalla Suomeen he olivat kuitenkin eri maissa kohdanneet tulkkeja tai muita henkilöitä, jotka olivat opastaneet turvapaikanhakijoita. Lapset eivät pystyneet kertomaan, olivatko henkilöt ammattitulkkeja.

Mikä oli ensimmäinen kerta, kun käytit tulkkia Suomessa? Kerro vapaasti tilanne ja kokemukset. Murre, jota tulkki/ tulkit käyttivät.

Kaikki haastatteluun osallistuneet lapset vastasivat, että olivat käyttäneet tulkkia ensimmäistä kertaa Suomessa, kun hakivat turvapaikkaa Suomesta ja rekisteröityivät turvapaikanhakijoiksi.

Somalialaisilla lapsilla oli hyvät kokemukset tulkeista. Tulkkaus oli ollut hyvää, selkeää ja asiallista. Vietnamilainen haastateltava pelkäsi tulkkia, koska ei tiennyt, kuka henkilö oli ja oliko hän viranomainen.

Irakilaiset lapset kertoivat, että tulkki ei puhunut samaa Irakin arabian murretta ja että tulkki oli jostain toisesta arabivaltioista. Haastateltavat lapset eivät olleet varmoja, ymmärsikö tulkki heitä.

Oliko tulkki sinusta luotettava vai pelottava? Mitä tunteita ja ajatuksia tulkki herätti?

Kaikki haastatteluun osallistuneet lapset vastasivat, että aluksi he luulivat tulkkia poliisiksi tai viranomaiseksi, eivätkä osanneet ajatella, että tulkki ei ole poliisilla töissä. Heillä oli omat huonot kokemukset kotimaistaan, joissa viranomaiset olivat korruptoituneet ja heihin ei voinut luottaa ja heitä pelättiin.

Miten paljon luostat tulkkeihin ja miten paljon uskalsit kertoa viranomaisille omista henkilökohtaisista asioistasi?

Somalialaiset lapset luottivat hyvin paljon Suomessa oleviin tulkkeihin ja uskalsivat kertoa vapaasti asioistaan ja luottivat siihen, että tulkit ovat salassapitovel-

vollisia. Irakilaiset haastateltavat vastasivat, että jos tulkki puhuu samaa Irakin murretta, niin he luottivat enemmän siihen, että asia ymmärretään. Vietnamilainen lapsi vastasi, että nykyään hän luottaa tulkkeihin eri tavalla kuin alussa.

Mitä mieltä olet nyt tulkkien käytöstä? Ja millaiset kokemukset sinulla oli, kun olit poliisin kuulustelussa ja maahanmuuttoviraston puhuttelussa?

Somalialaiset ja vietnamilaiset lapset olivat tyytyväisiä tulkkeihin ja heidän tulkkauksiinsa ja uskoivat, että asiat hoituivat luotettavasti tulkin välityksellä. Irakilaiset lapset olivat silloin olleet tyytyväisiä, jos tulkki oli Irakin murteen puhuja. Irakilaisilla lapsilla oli ollut maahanmuuttoviraston puhuttelussa ja poliisin kuulustelussa muuta kuin Irakin murretta puhuva tulkki, joten he eivät oikein luottaneet siihen, että sanoma ymmärrettiin oikein. He olivat hyvin surullisia ja pettyneitä ja ajattelivat, että kun tulkki ei puhunut samaa murretta, heidän turvapaikkahakuprosessinsa ei tule menestymään. ”Olisi ollut kiva, jos tulkki olisi puhunut Irakin murretta”. Lasten kokemusmaailma on vielä suppea, samoin heidän yleiskielen tai klassisen kielen tuntemuksensa, joten heille paikallinen kieli tai kotikieli on tutuinta ja ymmärrettävintä (yliopettaja Terhi Rissanen, Suullinen tiedonanto 9.4.2016).

Jos sinä voisit vaikuttaa siihen, millainen tulkki sinulle tilataan, niin millaisen tulkin haluat, että sinulle tilattaisiin?

Irakilaiset lapset vastasivat, että valitsisivat oman kielen ja oman maan murretta puhuvan tulkin. Somalialaiset lapset ja vietnamilainen lapsi olivat tyytyväisiä tulkkeihin eivätkä halunneet muuttaa mitään. He totesivat ”kaikki tulkit ovat olleet hyviä ja puhuivat hyvää selkokieltä”.

Analyysin pohjalta tutkimukseni osoittaa, että yksin Suomeen tulleet alaikäiset turvapaikanhakijalapset ovat sitä mieltä, että Suomessa työskentelevät tulkit ovat heidän kokemuksensa mukaan luotettavia ja päteviä, jos lapset saavat vaikuttaa murteeseen, jota tulkki puhuu. Lapset olivat sitä mieltä, että tulkit Suomessa ovat myös hyvin ammattitaitoisia.

Ammatillinen tulkkauk on edellytys onnistuneelle puhuttelulle, ja onnistunut tulkkauk perustuu tulkin ammattitaitoon. Tulkkia tilatessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että tulkki ja tulkattava puhuvat samaa kieltä ja murretta. Tulkeille on tärkeää myös tietää tulkattavan käyttämä puhekielen muoto ja lähtömaassa puhuttava murre. (Suositukset turvapaikkapuhuttelun kehittämisestä 2008,16.)

5. POHDINTA

Tutkimukseni ja opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia ja selvittää lasten ja erityisesti Suomeen yksin tulleiden lasten kokemuksia asioimistulkkiä käytöstä ja heidän toiveistaan tulkkiä kohtaan. Miten lapset kokevat tulkin käytön, tulkin luotettavuuden ja tulkkiä kielen käytön? Tutkimukseni tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä haastateltavina oli kuusi lasta.

Olin suunnitellut haastattelut ja halusin saada vastaukset haastattelussa oleviin kysymyksiin. Kysymykset olivat mielestäni yksinkertaisia ja niihin oli helppo lapsen vastata. Kysymys kahdeksan: "Oliko tulkki sinusta luotettava tai pelottava? Mitä tunteita ajatuksia tulkki herätti?" ja kysymys yhdeksän: "Miten paljon luotat tulkkeihin ja miten paljon uskalsit kertoa viranomaisille henkilökohtaisista asioista?" Näillä kysymyksillä yritin vielä saada lasta uudestaan miettimään tulkin käyttöä ja luotettavuutta.

Kysymykseni muokkasin mahdollisimman objektiivisesti mutta huomasin jossain vaiheessa, että minulla oli joihinkin kysymyksiin ennako-oletus. Kysymyksessä seitsemän: "Mikä oli ensimmäinen kerta kuin käytit tulkkiä Suomessa?" tiesin jo kokemuksesta että lapsilla on tulkit, kun he hakevat turvapaikkaa. Minun olisi pitänyt muotoilla kysymys: "Oliko sinulla tulkkiä käytössä, kun hait turvapaikkaa Suomesta?"

Haastatteluni vastaukset olivat yllättäviä ja mielenkiintoisia. Kuitenkin olisin toivonut, että olisin tehnyt vielä kattavamman, suuremman ja syvällisemmän haastattelun. Olisin voinut tutkia enemmän kielen murteita, mutta minulla ei ole kokemusta sen kaltaisesta tutkimuksesta.

Jatkotutkimuksena työlläni voisi olla samankaltainen tutkimus, jossa voitaisiin tarkastella suurempaa ryhmää ja keskittyä enemmän kieleen ja murteiden tulkkiä kukseen. Myös vastaava tutkimus, mutta tulkin näkökulmasta olisi mielenkiintoinen ja tarpeellinen; miten tulkata lapselle ja miten ottaa huomioon ja kohdata lapsiasiakas ja miten tulkkiä prosessi eroaa, kun asiakkaana on lapsi tai aikuis-

nen. Olisi kiinnostavaa myös tutkia sitä, muuttuuko tulkin rooli ja tulkkaustapa lapselle tulkatessa.

Tutkimukseni perusteella on tärkeä ymmärtää, miten tärkeää tulkkaminen on lapselle, jotta myös tulkkipalveluiden käyttäjät ja tilaava taho ymmärtäisi, miten tärkeää asiakkaille ja erityisesti lapsille on, että tulkit ovat koulutettuja puhumaan ja tulkkamaan hyvin. Erityisen tärkeää on, että lapsiasiakkaille tilataan oikeaa murretta ja kieltä puhuva tulkki.

LÄHTEET

Heikkilä, Elli. (toim.) 2014. Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Hirsjärvi Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell oy.

Maahanmuuttovirasto i.a. Ohje edustajalle. Ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevan lapsen edustaminen- tietoa vastaanottokeskuksen toiminnasta ja edustajana toimimisesta. Viitattu 11.4.2016.

http://www.migri.fi/download/57637_Ilman_huoltajaa_turvapaikkaa_hakevan_lapsen_edustaminen.pdf?f0bbd9806b2dd388.

Hirsjärvi & Hurme. 2001. KvaliMOTV, Viitattu 16.11.2014

http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L6_3_3.html.

Lepola, Outi. 2012. Ei omainen eikä viranomainen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Maahanmuuttovirasto; ERF & Pakolaisneuvonta RY. 2010. Edustajana turvapaikkamenettelyssä. Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalle. Helsinki: AT-Julkaisutoimisto OY.

Maahanmuuttovirasto i.a. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Viitattu 25.3.2016

http://www.migri.fi/download/50609_tilastokatsaus_vastaanotto_2013.pdf.

Maahanmuuttovirasto i.a. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Viitattu 25.3.2016.

http://www.migri.fi/download/64992_Tphakijat_alaikaiset_2015.pdf?a680b1c37b51d388.

Maahanmuuttovirasto & Pakolaisneuvonta ry. Suositukset turvapaikkapuhutteen kehittämistä. 2008. Helsinki: AT-Julkaisutoimisto OY.

Nilsen, Anne Birgitte 2013. Exploring interpreting for young children. Oslo and Akerhus Univercity College of Applied Science.

UNHCR. Ilman huoltajaa tulleet lapset Euroopassa -ohjelma. Toimintasuositukset. 2004. Geneva: Policy unit.

Asioimistulkin ammattisäännöstö i.a. SKTL. Viitattu 11.4.2016. [https://sktl-](https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/280271/Asioimistulkin_ammattiss%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6st%C3%B6.pdf)

[fi.directo.fi/@Bin/280271/Asioimistulkin_ammattiss%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6st%C3%B6.pdf](https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/280271/Asioimistulkin_ammattiss%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6st%C3%B6.pdf)

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

Haastattelu on luottamuksellinen ja nimiä ei käytetä tutkimuksessa.

Haastattelua varten tarkoitetut kysymykset lapselle.

1. ____ Haastattelu tehtiin tulkin välityksellä _____ kielellä.
2. ____ Haastattelu tehtiin ilman tulkkia _____ kielellä.
3. Tyttö ____ Poika ____
4. Minkä ikäinen olet? _____ v. Minkä ikäinen olit kun tulit Suomeen _____ v.
5. Kuinka kauan olet asunut Suomessa _____.
6. Olitko käyttänyt tulkkia ennen Suomeen tuloa? Kokemukset tulkista ennen kuin tulit Suomeen.
7. Mikä oli ensimmäinen kerta, kun käytit tulkkia Suomessa? Kerro vapaasti tilanne ja kokemukset. Murre, jota tulkki/ tulkit käyttivät.
8. Oliko tulkki sinusta luotettava vai pelottava? Mitä tunteita ajatuksia tulkki herätti?

9. Miten paljon luotat tulkkeihin ja miten paljon uskalsit kertoa viranomaisille omista henkilökohtaisista asioista?

10. Mitä mieltä olet nyt tulkkien käytöstä? Ja millaiset kokemukset sinulla oli kun olit poliisin kuulustelussa ja maahanmuuttoviraston puhuttelussa?

11. Jos sinä voisit vaikuttaa millainen tulkki sinulle tilataan, niin millaisen tulkin haluat, että sinulle tilattaisiin?

Tervehdys,

Kysyn lupaa haastatella omia edustettaviani ja tarvittaessa muiden edustajien edustettavia lapsia tutkimukseeni lopputyötä varten Diakonia- ammattikorkeakoulu puhuttujen kielten tulkkauksen ohjelma. Tarkoitus olisi tehdä haastattelut kevään 2015 – syksyn 2016 aikana.

Lopputyöni nimeksi tulee *Lapsen kokemuksia asioimistulkin asiakkaana ja tulkkauspalvelujen käyttäjänä*. Tulen tutkimaan lopputyössäni yksintulleiden lasten mielipiteitä tulkeista ja tulkkien käytöstä. Teen tutkimustani haastattelumenetelmänä ja teen valmiit kysymykset ja tulen nauhoittamaan haastattelun. Liitteenä kysymykset.

Parhain terveisin,

Dina Antila